

Γιά τα Πρόσφατα Γεγονότα γύρω από τη 17N

(ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ)

Βασίλης Α. Ζούκος*

25 Ιουλίου, 2002

“Βρέχει ανθρώπους”

(Από τη στήλη “Ο ΚΑΙΡΟΣ” της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*.)

Η φράση “πέφτουμε από τα σύννεφα” ήταν η πλέον πολυχρησιμοποιημένη φράση στις συνεντεύξεις περιοίκων και γνωστών των συλληφθέντων για τη συμμετοχή τους στην οργάνωση 17N.

Ξεκινώντας από αυτό το γεγονός, αποφάσισα να γράψω ένα σημείωμα γύρω από το θέμα 17N. Το σημείωμα αυτό δεν έχει ένα συστηματικό και αυστηρό χαρακτήρα. Περιέχει σκόρπιες σκέψεις και απόψεις καθαρά προσωπικές, που τις θεωρώ όμως σαν μιά προσέγγιση του θέματος. Αυτονόητο είναι ότι η κάθε κριτική είναι όχι μόνο καλοδεχούμενη αλλά και επιζητούμενη.

Τα κίνητρα της συμμετοχής στην 17N

Ο βασικός άξονας προβληματισμού μου είναι ο ακόλουθος:

“Για ποιούς λόγους κάποιος έγινε μέλος της 17N;”

Πιστεύω ότι πέρα από τις γενικόλογες τοποθετήσεις περί “κοινωνικών συνθηκών”, “περιθωριοποίησης”, θα πρέπει να στραφούμε ποιό βαθιά μέσα στο ψυχισμό του ανθρώπου και ιδιαίτερα του άνδρα, μιάς και στη περίπτωσή μας η οργάνωση αυτή (μέχρι στιγμής) αποτελείτο κατά συντριπτική πλειοψηφία από άνδρες.

(Οι γυναίκες αναγνώστριες να μου συγχωρέσουν αυτή τη μεροληψία.)

*e-mail: zoukos@softlab.ece.ntua.gr

Το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα και οι διαφορετικές του εκφάνσεις.

Δέχομαι ότι το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα καθορίζει τη ψυχολογική στάση του άνδρα προς τον πατέρα του. Η στάση αυτή συνίσταται στην εικόνα του πατέρα στο νεαρό παιδί, στην ασυνείδητη επιθετικότητα εναντίον του στην εφηβεία και εν πολλοίς στα οράματα και τρόπους συμπεριφοράς του στην “ώριμη” του ζωή.

Ο φόβος του ευνουχισμού, βασικό στοιχείο του Οιδιπόδειου συμπλέγματος συνοδεύεται με φαντασιακή μάχη εναντίον του πατέρα.

Ο ρόλος της μητέρας.

Είναι πολύ σημαντική η στάση της απέναντι στον πατέρα: Είτε σάν αποδοχή του, είτε σάν αμφισβήτησή του. Στην περίπτωση της αμφισβήτησης του πατέρα από τη μητέρα, μιά πιθανή αντίδραση του εφήβου είναι η προσκόλλησή του στη μητέρα αφ’ ενός, και αφ’ετέρου η αναζήτηση ταύτισης με τον ανδρικό ρόλο σε πρότυπα εκτός οικογένειας.

Η επιθετικότητα εναντίον του πατέρα, που συνοδεύεται με την ασυνείδητη επιθυμία για τήν εξαφάνισή του, παίρνει διάφορες μορφές, που συνδιάζονται με έντονες ενοχές.

Η επιθυμία για εξαφάνιση του πατέρα γενικά παίρνει μιά εξιδανικευμένη μορφή η οποία εκφράζεται σε μερικές περιπτώσεις με μορφή κοινωνικών και πολιτικών απόψεων/στάσεων.

“Θάνατος στα Αφεντικά Δεξιά και Αριστερά” Ήταν ένα σύνθημα των αναρχικών. Το αφεντικό εδώ αντιστοιχεί στον πατέρα που δέχεται τήν ασυνείδητη επιθετικότητα και επιθυμία προς εξαφάνιση του. Γιαυτό και ο “θάνατος” αντί για τη “κατάργηση”.

Από τις μέχρι τώρα περιρέουσες πληροφορίες για τήν οικογενειακή και κοινωνική κατάσταση των κατηγορουμένων, φαίνεται η ασυνείδητη σχέση τους με την οικογένειά τους.

Ο πατέρας ιερέας στη μιά περίπτωση, Θεολόγος στην άλλη, εξέχουσα πολιτική μορφή της αριστερά στο μεσοπόλεμο στη τρίτη. Πατέρας με έντονα στοιχεία εξουσίας στο χώρο του. Οι γυιοί που ζούν στη σκιά του προσπαθούν να τον αντικαταστήσουν/εξαφανίσουν.

Οι γυιοί του πατέρα Τριαντάφυλλου, εμφανίζονται με αντιδιαμετρικά αντίθετες πολιτικά και θρησκευτικά απόψεις, (διατηρώντας πάντα αναλλοίωτα όμως τα στοιχεία της πίστης του πατέρα τους), ο δε Γιωτόπουλος αλλάζει όνομα γιατί το όνομα του πατέρα του είναι ένα βάρος για τον ίδιο. Όλοι προσπαθούν να ξεπεράσουν τον πατέρα τους χωρίς όμως να κριτικάρουν τα στοιχεία που οι ίδιοι ασυνείδητα κουβαλούν μέσα τους.

Αυτή η έλλειψη κριτικής του ασυνείδητου πατέρα που οι ίδιοι έχουν ενσωματώσει, υπάρχει γιατί υπάρχει ισχυρό ενοχικό σύμπλεγμα απέναντί του. Αυ-

τό το ενοχικό σύμπλεγμα είναι που “κολλάει” άριστα με τον συνομωτισμό. Οι επιθυμίες για εξαφάνιση του πατέρα τους πιέζουν, αλλά δεν βγαίνουν σε ανοικτή επικοινωνία μαζί του. Βγαίνουν μέσω της “παράνομης” και συνομωτικής δράσης. Είναι αξιοσημείωτη αυτή η αντίφαση. Οι περισσότεροι από τους συλληφθέντες έδιναν την εντύπωση των ήρεμων και καλοσυνάτων ανθρώπων οι οποίοι απέφευγαν τις συγκρούσεις της καθημερινότητας.

Σαν συμπέρασμα καταλήγω ότι λόγω κάποιων οικογενειακών συνθηκών, η εξέλιξη του οιδιπόδειου συμπλέγματος (το οποίο έχει καθολικό χαρακτήρα για τον ανδρικό πληθυσμό της ανθρωπότητας) παίρνει τη μορφή της ακραίας επιθετικότητας εναντίον του πατέρα, και συνδιασμένο με ένα ισχυρό αίσθημα ενοχής, καταλήγει στη συνομωτική δράση.

Το ατομικό ψυχολογικό πρόβλημα γίνεται συλλογικό όταν υπάρχει σύμπτωση του ίδιου προβλήματος σε σύνολα πληθυσμού. Τότε πολλαπλασιάζεται και η δύναμή του. Αν μάλιστα είναι πλειοψηφικό, θεωρείται “κανόνας” και “φυσιολογικό”.

Σε πολλές περιπτώσεις ένα ομαδικό ψυχολογικό πρόβλημα παίρνει “πολιτικές” διαστάσεις. Πολιτικά κόμματα και ομάδες συγκροτούνται έμμεσα πάνω στις κοινές εκφράσεις αυτού του προβλήματος. Έτσι π.χ. η υιοθέτηση του συνομωτισμού σαν τρόπου λειτουργίας μερικών κομμάτων ή οργάνωσεων συνάδει απόλυτα με τή συγκεκριμένη έκφραση των ψυχολογικών προβλημάτων των μελών τους.

Θρησκευτική ανατροφή και τρομοκρατία.

Ο πατέρας Τριαντάφυλλος Ξηρός, ήταν σύμφωνα με τις δημοσιογραφικές πληροφορίες, οπαδός του Μητροπολίτη Αυγουστίνου Καντιώτη.

Ο Αυγουστίνος Καντιώτης είναι μιά ιδιαίτερη μορφή της Ελλαδικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στη μεταπολεμική και μετεμφυλιακή Ελλάδα. Εκφράζει ένα ρεύμα μέσα στην Εκκλησία που έχει κύρια χαρακτηριστικά του τα ακόλουθα:

1. Αυστηρότητα στη τήρηση της καθημερινής θρησκευτικής συμπεριφοράς.
2. Στροφή της Εκκλησίας σε κοινωνικό έργο.
3. Ασυμβίβαστη στάση απέναντι σε οποιαδήποτε εξουσία.
4. Εξισωτική αντίληψη όσον αφορά τους πιστούς.

Το ρεύμα αυτό ανδρώθηκε σαν αντίδραση στην αδιαφορία της Εκκλησίας προς τους πιστούς αφ' ενός και στη πρόσδεσή της στις επιλογές των κυβερνώντων αφ' ετέρου. Το σύνθημα του Αυγουστίνου Καντιώτη ήταν:

“Ζητώμεν Ελευθέραν και Ζώσαν Έκκλησίαν”

Η εξισωτική αντίληψη αλλά και η προσπάθεια για εισαγωγή της θρησκευτικής διδασκαλίας και πρακτικής στη καθημερινή ζωή, οδήγησε τον Καντιώτη να προσπαθήσει να δημιουργήσει μεταξύ των κληρικών της μητρόπολής του Χριστιανικό κοινόβιο. Έγινε μάλιστα σχετική μυστική ψηφοφορία η οποία για πολύ μικρή διαφορά δεν έκανε αποδεκτή τη πρότασή του αυτή.

Παρατηρώ την ομοιότητα μεταξύ αυτού του θεολογικού ρεύματος και κάποιων αντιλήψεων της αριστεράς στην Ελλάδα. Υπάρχει και στις δύο πλευρές η έννοια της θυσίας για το κοινό καλό, η έννοια του ασυμβίβαστου με τις υπάρχουσες εξουσίες, και η έννοια του εξισωτισμού.

Επομένως η πολιτική μεταλλαγή από τον “πουριτανικό” Χριστιανισμό του Αυγουστίνου Καντιώτη στην επαναστατική αριστερά και ακόμα περισσότερο στη τρομοκρατία είναι εξηγήσιμη.

Πολιτική πρακτική και το ψυχολογικό της υπόβαθρο.

Αν δεχτούμε τη ψυχαναλυτική μέθοδο ανάλυσης για τη συμπεριφορά του ανθρώπου, θα παρατηρήσουμε ότι φαινόμενα στύλ 17N είναι εύκολα εξηγήσιμα. Με τη μέθοδο αυτή μπορούμε να προσεγγίσουμε το θέμα ξεφεύγοντας από τη παράθεση κοσμητικών επιθέτων και αξιολογήσεων αμφιβόλου ποιότητας.

Το ότι μεγάλο μέρος της Ελληνικής κοινωνίας “απομυθοποιεί” τώρα την 17N δείχνει το πρόβλημά της. Η απομυθοποίηση αυτή γεννάει με τη σειρά της τα ερωτήματα:

“Γιατί η πλειοψηφία της Ελληνικής Κοινωνίας είχε μυθοποιήσει την 17N”;

Αν προσπαθήσουμε να αναλύσουμε με την ίδια μέθοδο τα άτομα της Ελληνικής κοινωνίας που κράτησαν τη στάση της μυθοποίησης, θα βρούμε άλλου είδους ψυχικό πρόβλημα: αυτό της παιδικής στάσης απέναντι στα γεγονότα. Η παιδική στάση που είναι βασικά στάση θεατή αφ’ ενός και αποδέκτη ενεργειών εκ μέρους των γονιών αφ’ ετέρου, είναι βασικό χαρακτηριστικό της στάσης της πλειοψηφίας των Ελλήνων απέναντι στη πολιτική και κοινωνική τους ζωή.

Παθητικοί πολίτες, σχεδόν υπήκοοι, αλλά με έντονες προσωπικές επιθυμίες που όμως δεν έχουν το θάρρος να τις ομολογήσουν δημόσια, στο χρονικό διάστημα από τη μεταπολίτευση και μετά, οι Έλληνες εκχώρησαν τη προσπάθεια για τη βελτίωση των κοινωνικών τους πραγμάτων σε “σωτήρες” στύλ Κ. Καραμανλή και Α. Παπανδρέου περιμένοντας σαν τα παιδιά στη γωνία να πάρουν το δώρο τους.

Η απογοήτευση από τους “σωτήρες” δεν τους οδήγησε στην ανάληψη άμεσων δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών, αλλά όσο η ατομική τους κατάσταση δεν χειροτέρευε, τους εξώθησε στη μυθοποίηση των “τιμωρών” της 17N.

(Προσωπική μαρτυρία: Γνωστή μου οπαδός, ψηφοφόρος και ρουσφετολογικά διορισμένη μέσω ΠΑΣΟΚ μετά τη σύλληψη του Σάββα Ξηρού είπε: “Δυστυχώς χάθηκε η τελευταία μας ελπίδα”!)

Ανεπάρκεια του κοινοβουλευτισμού και τρομοκρατία.

Όσο το υπάρχον κοινοβουλευτικό σύστημα δεν μπορεί (λόγω της φύσης του) να επιλύσει τα αναφερόμενα κοινωνικά προβλήματα, τόσο θα γίνεται το έδαφος πρόσφορο για την ανάδυση “σωτήρων”. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις παίζουν το ρόλο των αυτόκλητων σωτήρων. Δρούν εν ονόματι της “κοινωνίας” του “λαού” της “εργατικής τάξης” χωρίς βέβαια να είναι εξουσιοδοτημένοι γιαυτό. Αποκτούν παροδικά και συμπάθειες γιατί και οι “νόμιμα εκλεγμένοι εκπρόσωποι” των πολιτών δρούν και αυτοί ανεξέλεκτα. Π.χ. ποιός βουλευτής του κυβερνώντος κόμματος ρώτησε τους οπαδούς του για τα σχέδια νόμου που υπερψήφισε σε σχέση με το ασφαλιστικό;

Η Πλατωνική Πολιτική παράδοση συνδέεται με την “επαναστατική τρομοκρατία”.

Ο Πλάτωνας στο βιβλίο του “Ο πολιτικός” αναφέρει ότι ο ηγέτης δέν χρειάζεται να υπακούει σε κανένα νόμο! Παρομοιάζοντάς τον ηγεμόνα με γιατρό και τους νόμους με γραπτές συνταγές θεραπείας, φέρνει το επιχείρημα ότι ο γιατρός είναι αυτός που έχει πάντα τον πρώτο λόγο και ότι οι γραπτές συνταγές θεραπείας θα πρέπει να μεταβάλλονται ανάλογα με τή κατάσταση της υγείας του ασθενούς. Γενικά η ιδέα της “πεφωτισμένης δεσποτείας” βρίσκεται μέσα στα Πλατωνικά πολιτικά κείμενα τη καλλίτερη υπεράσπισή της.

Το φαινομενικό παράδοξο είναι ότι μεγάλο μέρος της λεγόμενης αριστεράς, υιοθετεί είτε στη θεωρία, (στη Λενινιστική της εκδοχή) είτε στη πράξη την αριστοκρατική αντίληψη για τη πολιτική. Στη περίπτωση των Κομμουνιστικών Κομμάτων, το ρόλο του γιατρού της κοινωνίας τον αναλαμβάνει το κόμμα, ενώ στη παράδοση της λεγόμενης “επαναστατικής αριστεράς” τον ρόλο αυτό αναλαμβάνουν είτε άτομα είτε μικρές “φωτισμένες πρωτοπορείες”.

Ομως αυτή η πρακτική ακολουθήθηκε και από μεμονωμένους πολιτικούς ηγέτες, όπως π.χ. ο Ανδρέας Παπανδρέου, ο οποίος έφτιαξε το κόμμα του σαν “κίνημα” και όχι σαν “κόμμα” γιατί απλούστατα δεν ήθελε κανενός είδους θεσμικές δεσμεύσεις. Λέγοντας ότι το ΠΑΣΟΚ ήταν “κίνημα” το οδηγούσε όπως αυτός ήθελε, χωρίς να έχει κανενός είδους έλεγχο.

Τα αδιέξοδα της Τρομοκρατίας.

Η τρομοκρατία (που ορίζεται σαν η εξάσκηση βίας για την επίτευξη πολιτικών και κοινωνικών στόχων) καταλήγει στον περιορισμό της καθολικής άσκησης της ελευθερίας του λόγου. Και καταλήγει σε αυτό το σημείο ανεξάρτητα από ποιά πλευρά ασκείται. (Δηλ. είτε από το κράτος είτε από ομάδες κοινωνικές).

Η καθολική άσκηση της ελευθερίας του λόγου οδηγεί στην ελάττωση του φόβου μέσα στη κοινωνία, και δημιουργεί συνθήκες κοινωνικής συνοχής. Το σημερινό πολιτικοκοινωνικό σύστημα τείνει να αφαιρέσει την άσκηση αυτής της ελευθερίας του λόγου από τους πολίτες. Οι πολίτες μετατρέπονται σε υπήκοους οι οποίοι κάθε τέσσερα χρόνια επιλέγουν αυτούς που θα δρουν για “λογαριασμό” τους.

Ένα σύστημα που λειτουργεί με αδιαφάνεια δεν μπορεί παρά να καταλήξει στη γενικευμένη διαφθορά. Ένα τέτοιο σύστημα προφανώς δεν μπορεί να αλλάξει με τη βία. Οι άνθρωποι που έχουν εθιστεί στη διαφθορά δεν αλλάζουν επειδή κάποιος με τη βία θα τους εξαναγκάσουν για κάτι τέτοιο. Άλλωστε όταν η εξουσία μιάς κοινωνίας κυριαρχείται από τέτοια φαινόμενα, είναι πολύ φυσικό και οι αντίπαλοι της να χρησιμοποιούν τα ίδια μέσα εναντίον της.

Έτσι είδαμε ότι η 17N χρησιμοποίησε και τις ληστείες σαν βοήθεια για τους σκοπούς της. Η αντιπολίτευση, δανείζεται μεθόδους της συμπολίτευσης στον αγώνα εναντίον της.

Σκέψεις για το μέλλον.

Η “επαναστατική τρομοκρατία” χρεωκόπησε από τη στιγμή που δεν είχε καμμία σχέση με τις πρακτικές και τις επιθυμίες των πολιτών. Παρέμεινε στο επίπεδο της σύγκρουσης με τήν εξουσία, (μιά σύγκρουση που εν πολλοίς εξυπηρετούσε το ψυχολογικό πρόβλημα των συγκρουομένων) χωρίς να μπορεί να δώσει καμμία προοπτική άλλου μοντέλου κοινωνίας. Η 17N είχε ιδεολογικά και πολιτικά σβήσει πρίν εξαρθρωθεί και επιχειρησιακά.

Οι κοινωνικές αλλαγές έρχονται όταν η πλειονότητα των πολιτών μίας κοινωνίας επιθυμεί κάτι τέτοιο. Εμφανίζονται πρώτα σαν ατομικές επιθυμίες και οράματα στους ανθρώπους, κατόπιν οργανώνονται συλλογικά και τελικά αποτυπώνονται στους νόμους.

Το ζητούμενο λοιπόν είναι να βρούμε μιά διαδικασία να τροποποιεί η κοινωνία τους νόμους της, ώστε να εξυπηρετείται το “κοινό καλό”. Η “επαναστατική βία” δέν δίνει καμμία απάντηση στο πρόβλημα αυτό. Η τροποποίηση/αλλαγή νόμων και θεσμών ώστε να εξυπηρετείται το “κοινό καλό” γίνεται μέσα από ελεύθερο διάλογο και ανταλλαγή απόψεων. Γίνεται μέσα σε ένα περιβάλλον πλήρους διαφάνειας των στοιχείων που συνθέτουν τα κοινω-

νικά δεδομένα.

Τό ότι σήμερα υπάρχουν προβλήματα, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι θεσμοί μας και οι νόμοι μας δεν τροποποιούνται από μας τους ίδιους αλλά από τους “εκλεγμένους εκπροσώπους μας”.

Η πρόταση μου είναι για αλλαγή του υπάρχοντος πολιτικού συστήματος ώστε να είναι δυνατή η άμεση παρέμβαση των πολιτών στη διαδικασία κατάρτισης και ψήφισης των νόμων του κράτους. Η πολιτική μορφή αυτού του συστήματος είναι αυτή της Άμεσης Δημοκρατίας. Αυτό όμως είναι μια άλλη μεγάλη και μακρυστή συζήτηση...

Κλείνω με ένα “αφορισμό”:

Όσοι από μας θέλουν να αλλάξει η κοινωνία, καλό είναι πρώτα να αλλάξουμε τους εαυτούς μας. Για να αλλάξουμε τον εαυτό μας θα πρέπει πρώτα να τον γνωρίσουμε. Για να τον γνωρίσουμε χρειάζεται να μελετήσουμε, να συζητήσουμε και να αναλύσουμε την “ιστορία” μας. Όποιος δεν μελετά την ιστορία του, είναι υποχρεωμένος να την επαναλαμβάνει...